

Lokale Democratie Coalitie

Voorstel vierjarenplan 2027–2030

1. Inleiding: urgentie

De democratie piept en kraakt, ook lokaal. Het vertrouwen in het democratisch systeem daalt, de afstand tussen burgers en politiek groeit, en in sommige buurten komt nog slechts een kwart van de kiezers opdagen bij verkiezingen. Tegelijkertijd zien we wereldwijd een opmars van autoritair bestuur en staat ook in Nederland de democratische rechtsstaat onder druk.

De urgentie is groot en groeiend. De landelijke discussie over democratie, persvrijheid, sociale grondrechten, bescherming van instituties, wordt lokaal concreet. De alledaagse democratie gaat niet over systemen en instituten maar over mensen en de manier waarop we met elkaar omgaan. De Lokale Democratie Coalitie (LDC) kijkt vooral naar democratie in dorpen, scholen, buurten, verenigingen, collectieven en gemeenschappen. Maatschappelijke democratie. Versterking en vernieuwing van de lokale democratie vanuit de lokale samenleving, vanuit de bewoners zelf.

Die vernieuwing gaat niet via de snelweg. De kiemen voor verandering zijn al gelegd, lokaal, in wijken en dorpen, bij mensen die zich dagelijks inzetten voor een vitale democratische gemeenschap: actieve burgers, buurtcollectieven en lokale vernieuwers. De LDC is een netwerk van democratievernieuwers. We verbinden mensen en ideeën, en brengen democratische vernieuwing onder de aandacht van gemeenten.

2. Terugblik één jaar LDC

De LDC is op 18 maart 2025 van start gegaan in het Huis voor Actief Burgerschap in Utrecht, met een initiatiefgroep van circa 30 mensen. Het doel: lokale democratische vernieuwing op de agenda zetten voor de gemeenteraadsverkiezingen 18 maart 2026.

In dat eerste jaar heeft LDC het volgende tot stand gebracht:

- Een groot aantal bijeenkomsten voor en door het netwerk van vernieuwers: 10 netwerkbijeenkomsten, 3 webinars voor (nieuwe) gemeenteraadsleden, een congres over burgercollectieven en gemeenschapsdemocratie en workshops tijdens WDHS-Festival 2025 en 2026, tijdens Raad op Zaterdag en Fan van de Democratie. Bereik in totaal ca 1000 bezoekers.
- Een groeiend netwerk van ca. 150 bondgenoten en ca. 200 raadsleden die hebben deelgenomen aan LDC-activiteiten.
- Rondom de verkiezingen is een aantal producten ontwikkeld: Lokale Democratie Agenda met 6 bouwstenen, een toolkit voor lokale democratiedialogen, een telefonische hulplijn Democratische Hulp Bij Onderhandelingen, een Lokale Democratie Toets, een Democratieverklaring voor coalitieakkoorden, een voorstel voor democratische innovatie en opschaling en een lijst met ontwerpprojecten voor lokale democratie.
- Een website, actieve WhatsApp-groep, LinkedIn-campagne en nieuwsbrieven

Alle activiteiten zijn uitgevoerd op vrijwillige basis door mensen uit het LDC-netwerk, ondersteund door een subsidie van Stichting Democratie en Media.

Reflectie

Het was een leerzaam en inspirerend eerste jaar. Met een kleine groep vrijwilligers is een groot aantal activiteiten georganiseerd. De LDC heeft zich van nul ontwikkeld tot een netwerk voor enthousiaste democratievernieuwers uit het hele land. Het is een open netwerk waar verschillende democratieprojecten elkaar ontmoeten en versterken.

De LDC is onderdeel van een bredere beweging die de democratie wil beschermen en versterken. De LDC doet mee met de Nederlandse Democratie Coalitie en werkt samen met VNG en Nederlandse Vereniging van Raadsleden. Ook is samengewerkt met organisaties als Bureau Burgerberaad, Meer Democratie, Voor Democratie, LSA, LvKK, Constitutie vd Commons, Ministerie vd Toekomst, Tertium en andere bondgenoten die zich inzetten voor vernieuwing van de lokale democratie.

Welke lessen kunnen we leren van het eerste jaar?

- Er gebeurt veel, maar er was weinig samenhang/afstemming. Na 1 jaar is de LDC een netwerk van vernieuwers die elkaar opzoeken om samen te werken en elkaar te versterken. Er is behoefte aan zo'n netwerk van bondgenoten.
- Met de Lokale Democratie Agenda ligt er een stevige basis met 6 bouwstenen voor lokale democratievernieuwing.
- De verbinding tussen het netwerk van vernieuwers en het lokaal bestuur kan beter. Het afgelopen jaar is gestart met een netwerk van (nieuwe) raadsleden dat komende tijd moet worden uitgewerkt.
- Er zijn veel activiteiten georganiseerd door een relatief kleine groep vrijwilligers die dit naast hun werk doen. Afgelopen jaar waren de ambities af en toe hoger dan de beschikbare uitvoeringskracht.
- De LDC is in één jaar gegroeid van niks naar een startend netwerk voor democratie-vernieuwers. Professionalisering is nodig om komende jaren het bereik en de impact te vergroten. Met name inzetten op communicatie, zichtbaarheid en organisatiekracht (community-management).
- Het doel van dit eerste jaar was oa om versterking en vernieuwing van de lokale democratie op de agenda te krijgen van alle nieuwe college-akkoorden. Of dat is gelukt moet blijken uit een analyse van die college-akkoorden. Die analyse wordt deze zomer mbv AI uitgevoerd als alle akkoorden klaar zijn.

Op basis van deze ervaringen kunnen we verder bouwen aan een vitaal netwerk voor lokale democratie-vernieuwers voor de komende vier jaar.

3. Koers 2027–2030: ideeën en mensen verbinden

De LDC wil méér democratie. In dorpen, wijken en gemeenten. We geloven in de waarde van een vitale lokale democratische samenleving. We willen de democratische erosie tegengaan door te werken aan nieuwe vormen van democratie. Vormen die veelal ontstaan in de lokale samenleving, de gemeenschapsdemocratie.

De komende vier jaar bouwen we voort op zes bouwstenen voor lokale democratievernieuwing, vastgesteld in de Lokale Democratie Agenda:

Stemmen is goed. Meebeslissen is beter.

1. **Investeer in sterke lokale gemeenschappen**

In buurten en dorpen nemen mensen elke dag verantwoordelijkheid. Ze starten energiecoöperaties, beheren buurthuizen, organiseren zorg en verbeteren hun wijk. Deze gemeenschappen vormen het lokaal weefsel van een weerbare samenleving. Ze verdienen actieve ondersteuning met rechten, gemeenschapsfondsen en opbouwwerk.

2. **Geef Bewoners Meer Zeggenschap**

Democratie betekent meer dan alleen meepraten. Inwoners moeten ook mee kunnen beslissen over zaken die ze aangaan. Over dorpsplannen, burgerbegrotingen of wijkinvesteringen. Dat kan bijvoorbeeld door middel van een burgerberaad, een burgerbegroting, een referendum of een wijkbudget.

3. **Een inclusieve democratie — elke stem telt!**

De democratie is van ons allemaal, maar sommige groepen doen steeds minder mee, zoals jongeren of mensen met weinig vertrouwen in de overheid. Een inspanning is nodig om hen actief te betrekken bij beslissingen die hen aangaan.

4. **Een sterke tegenmacht**

Een gezonde lokale democratie heeft controle nodig. Dit zorgt ervoor dat bestuurders goed blijven functioneren en dat fouten worden gezien en hersteld. Gemeenten moeten onder meer maatregelen nemen om de lokale journalistiek te versterken, open en transparante besluitvorming te garanderen en te zorgen voor een sterke en onafhankelijke rekenkamer.

5. **Meer maatschappelijke democratie**

Niet alleen de gemeenteraad neemt besluiten. Ook organisaties zoals woningcorporaties, zorginstellingen en energiecoöperaties maken belangrijke keuzes die lokaal veel gevolgen hebben. De zeggenschap en invloed van bewoners moet ook op dat vlak omhoog.

6. **Ontwikkelen van democratisch burgerschap**

Democratie is de manier waarop we met elkaar omgaan. Dat gaat niet vanzelf. Gemeenten kunnen een rol spelen bij het stimuleren van onderwijs en training op het gebied van democratisch burgerschap.

Het doel is een vitale lokale democratie. Dat willen we bereiken samen met democratie vernieuwers uit het hele land. De LDC is primair een netwerk van vernieuwers. Een ontmoetingsplek voor lokale doeners en denkers die werken aan democratische vernieuwing. Een 'vrije ruimte' waar vernieuwers ideeën uitwisselen en elkaars projecten versterken. Een ruimte voor eigenwijze mensen, mensen die verandering willen. En die daaraan werken in hun eigen dorp, buurt of gemeenschap.

De LDC is onafhankelijk en gericht op verandering, op vernieuwing. Het netwerk doet wat de overheid niet doet. We dagen gemeenten uit om meer te doen met de ideeën, initiatieven en projecten vanuit de samenleving en vanuit het LDC-netwerk. Geen grote doorbraken maar overal zaadjes planten voor vernieuwing. En die zaadjes verbinden we. Veel klein maakt groot... ofzoiets.

De LDC wil gemeenten ook ondersteunen met democratische vernieuwing. Daarvoor sluiten we aan bij de plannen van de nieuwe gemeentebesturen. In de zomer 2026 wordt een (AI-)analyse gemaakt van alle nieuwe coalitieakkoorden. Op basis van die analyse kunnen we zien welke gemeenten komende vier jaar willen investeren in een vitale lokale democratie, in gemeenschapskracht. Tegelijkertijd bouwen we verder aan een netwerk van gemeenteraadsleden die in hun gemeente aan de slag willen met democratische vernieuwing.

Maar de belangrijkste doelgroep zijn de democratie vernieuwers in het LDC-netwerk. De actieve burgers, buurtbewoners en initiatiefnemers, de zzp-ers, maatschappelijke organisaties en betrokken ambtenaren, de democratie-projecten van denkers en doeners door het hele land. Ideeën en projecten uit dit netwerk vormen de kern van de LDC.

Programma: twee lijnen

De Lokale Democratie Coalitie gaat door. Na een mooi eerste jaar willen we de komende vier jaar verder werken aan een vitale lokale democratie. Dat doen we allereerst met de vernieuwers zelf. Door te verbinden, te versterken en het zichtbaar maken van mensen en initiatieven. Het LDC-programma voor 2027-2030 bestaat uit twee lijnen: 1) een netwerk van/voor/door vernieuwers en 2) een Lab voor innovaties. Die lijnen hangen sterk samen.

A. LDC-Netwerk: ontmoetingsplaats voor democratie vernieuwers

Het hart van de LDC is en blijft het netwerk. We investeren in verbinding, uitwisseling en gemeenschap, digitaal en fysiek. Naast de netwerkbijeenkomsten zoals we het afgelopen jaar hebben georganiseerd denken we bijvoorbeeld aan:

- Maandelijkse online netwerkbijeenkomsten
- Een plek/hulplijn waar je terecht kan met vragen over lokale democratie, met een pool van democratie-experts die (bv gemeenten) kunnen ondersteunen
- Een goeie site als kennisbank met bewezen aanpakken, tools en voorbeelden
- Uitbreiding van het netwerk met raadsleden, gemeenteambtenaren, maatschappelijke organisaties en academici
- Jaarlijkse Dag van de Lokale Democratie (op meerdere locaties door het land)
- Jaarlijks Lokale Democratie Diner met denkers, doeners, opiniemakers, beleidsmakers en wetenschappers
- Verkenning van een nationale Gezant of Rapporteur voor lokale democratie (naar voorbeeld van de Deltacommissaris), voor mandaat, zichtbaarheid en onafhankelijkheid

De LDC is de plek waar vernieuwers uit het hele land bij elkaar komen, elkaar inspireren en samen plannen maken.

B. LDC-Lab: innovatie, leren en verspreiden

Naast uitwisselen gaan we ook doen. We willen democratische innovaties zichtbaar maken, versterken en verspreiden. Die innovaties komen uit het netwerk, van projecten uit het hele land. Het LDC-Lab fungeert als motor voor democratische innovatie: experimenteren, leren en succesvolle aanpakken verspreiden naar meer gemeenten. Denk bijvoorbeeld aan:

- Een etalage van kansrijke projecten voor lokale democratie vernieuwing

- Een versnellingskamer of projectgarage om projecten te verrijken
- Een experimenteerruimte voor democratische innovatie: experimenteren en leren
- Webinars, trainingen en workshops over democratievernieuwing voor gemeenteraadsleden en ambtenaren
- Ontwikkeling van een Staat van de Lokale Democratie voor alle gemeenten
- Analyse en monitoring van lokale participatieverordeningen
- Uitwerking van de 6 bouwstenen van de Lokale Democratie Agenda
- LDC als innovatie-aanjager ('buitenboordmotor') voor experimenten rond gemeenschapskracht, weerbare samenleving of maatschappelijke transities

Op de LDC-website staan verschillende ingrediënten voor dit LDC-Lab ([Democratische innovatie en opschaling – Lokale Democratie Coalitie](#)). Deze twee programmalijnen gaan we dit najaar verder uitwerken samen met het netwerk en samenwerkingspartners.

4. Organisatie

De LDC blijft een netwerk van vrijwilligers, dat is een kracht. Maar voor de komende vier jaar is professionalisering nodig om de organisatiekracht en impact te vergroten. De LDC zet daarom een stap naar een stichting als organisatievorm. De LDC kan hiermee een professionele structuur opzetten die ondersteuning biedt aan het LDC-netwerk met vrijwilligers. Dat betekent bijvoorbeeld:

- De oprichting van een stichting als juridische entiteit met een bestuur van 3-5 mensen uit het netwerk.
- Een vrijwilligersnetwerk van LDC-bondgenoten als kern van de coalitie met één deels betaalde aanjager per programmalijn
- Een community-manager (minimaal 2 dg/wk) voor coördinatie van het netwerk, relatiebeheer en uitvoering van activiteiten
- Een communicatiemedewerker: 1/3 van het budget voor zichtbaarheid en communicatie. Maandelijkse nieuwsbrief en een verbeterde website met kennisbank, actieve aanwezigheid op LinkedIn en andere relevante kanalen

Onafhankelijkheid en positionering

De LDC werkt samen met overheden en instituties, maar blijft onafhankelijk. Een stichting als organisatievorm waarborgt deze balans. Tegelijkertijd is de LDC onderdeel van een bredere beweging waarbinnen we samenwerken met verschillende organisaties. Aanvullend verkennen we:

- Een bredere coalitie met diverse partners uit het maatschappelijk middenveld, wetenschap en gemeenten.
- Eventueel: een nationale Gezant of bijzonder hoogleraar lokale democratie, naar analogie van de positie van de Deltacommissaris of de Nationaal Klimaatplatform

Financiering

De subsidie van het Fonds Democratie & Media was voor 1 jaar. Voor de komende maanden is er ondersteuning vanuit het VSB-Fonds (via Min vd Toekomst). Afgelopen tijd zijn oriënterende gesprekken gevoerd met V-fonds, St Weerbare Democratie, Min BZK en andere mogelijke financiers. Dit najaar worden deze gesprekken voortgezet met een concreet plan voor de komende vier jaar. Streven is 2.5 ton per jaar.

- Subsidies van fondsen: Vfonds, Postcodeloterij, Democratiefonds en anderen
- Bijdragen van partners en gemeenten
- Vrijwillige bijdragen vanuit het netwerk

Agenda najaar 2026: voorbereiding nieuw plan

Komende maanden willen we dit voorstel samen met het netwerk bespreken en verder uitwerken. Uiteindelijk vormt dit plan de basis voor een subsidie-aanvraag. Zonder die financiële ondersteuning kan het plan niet worden uitgevoerd op deze manier.

De volgende stappen zijn gepland:

1. Voorstel bespreken met LDC-netwerk: 19 juni in Buurtkamer en 24 juni online
2. Webinars voor nieuwe gemeenteraadsleden: 18 juni en 8 september
3. Analyse coalitieakkoorden - democratie-plannen van de gemeenten: zomerreces, publicatie september?
4. Uitwerking programmaliijnen met netwerk en partners – najaar
5. NDC-congres Fan van Democratie : 22 oktober
6. POP4-congres over participatie en démocratie : 27 oktober
7. Lokaal Democratie Diner: medio november
8. Gesprekken met financiers - najaar
9. Oprichten Stichting met bestuur – najaar
10. LDC-netwerkbijeenkomst vaststellen 4jarenplan – december

Aandachtspunten

- In 2027 aandacht voor provinciale verkiezingen en de rol van de provincies bij het versterken van de lokale gemeenschapskracht en democratie.